

TRƯỜNG ĐẠI HỌC THƯƠNG MẠI
THUONGMAI UNIVERSITY
Chủ biên: PGS. TS. Phạm Thị Tuệ

GIÁO TRÌNH

KINH TẾ CÔNG CỘNG

NHÀ XUẤT BẢN HÀ NỘI - 2019

LỜI NÓI ĐẦU

Lịch sử đã chứng minh rằng, các nền kinh tế thị trường thành công nhất đều không thể phát triển một cách tự phát nếu thiếu sự can thiệp và hỗ trợ của Nhà nước. Tuy nhiên mức độ can thiệp, phạm vi can thiệp, công cụ để Nhà nước can thiệp vào thị trường để nền kinh tế đạt hiệu quả vẫn là câu hỏi đối với các nền kinh tế, dù đang ở trình độ phát triển nào.

Kinh tế công cộng nghiên cứu các hoạt động kinh tế của khu vực nhà nước, các can thiệp của nhà nước vào thị trường nhằm khắc phục các thất bại thị trường, cải thiện công bằng xã hội, hỗ trợ thị trường phân bổ nguồn lực hiệu quả.

Học phần Kinh tế công cộng là học phần bắt buộc trong khối kiến thức ngành của chuyên ngành Quản lý kinh tế, hệ đào tạo đại học chính quy, học phần được thiết kế với thời lượng 3 tín chỉ, với mục tiêu giới thiệu những vấn đề cơ bản nhất về vai trò của nhà nước trong nền kinh tế và tác động của các can thiệp của nhà nước tới phân bổ nguồn lực của nền kinh tế, nhằm cung cấp cho sinh viên ngành kinh tế cơ sở lý luận để trả lời câu hỏi khi nào thì nhà nước nên can thiệp vào nền kinh tế và nhà nước nên can thiệp bằng công cụ gì để hỗ trợ quá trình phát triển.

Giáo trình Kinh tế công cộng được viết theo chương trình môn học thuộc chương trình khung ngành kinh tế, chuyên ngành Quản lý kinh tế do Hiệu trưởng trường Đại học Thương mại phê chuẩn ngày 10 tháng 2 năm 2017 và được Hiệu trưởng phê duyệt làm tài liệu chính thức dùng cho giảng dạy, học tập ở trường Đại học Thương mại.

Giáo trình Kinh tế công cộng do PGS. TS. Phạm Thị Tuệ chủ biên bao gồm 6 chương cụ thể như sau:

Chương 1: Nhập môn Kinh tế công cộng (do PGS. TS. Phạm Thị Tuệ biên soạn)

Chương 2: Thị trường - hiệu quả và phúc lợi xã hội (do PGS. TS. Phạm Thị Tuệ biên soạn)

Chương 3: Thất bại của thị trường và giải pháp của chính phủ (do ThS. Ngô Hải Thanh biên soạn)

Chương 4: Phân phối lại thu nhập và đảm bảo công bằng xã hội (do PGS. TS. Phạm Thị Tuệ và ThS. Ngô Hải Thanh biên soạn)

Chương 5: Công cụ can thiệp chủ yếu của chính phủ vào nền kinh tế (do PGS. TS. Phạm Thị Tuệ biên soạn).

Chương 6: Lựa chọn công cộng (do PGS. TS. Phạm Thị Tuệ và TS. Nguyễn Duy Đạt biên soạn)

Trong quá trình biên soạn, tập thể tác giả đã bám sát nội dung chương trình khung của Bộ Giáo dục và Đào tạo, đồng thời tham khảo một số giáo trình Kinh tế công cộng trong và ngoài nước đang được sử dụng rộng rãi.

Mặc dù tập thể tác giả đã rất cố gắng, nhưng do biên soạn lần đầu nên khó tránh khỏi những hạn chế và thiếu sót. Tập thể tác giả rất mong nhận được ý kiến đóng góp của các nhà khoa học, của bạn đọc để giáo trình ngày càng hoàn thiện hơn

Thay mặt nhóm biên soạn

PGS. TS. PHẠM THỊ TUỆ

MỤC LỤC

LỜI NÓI ĐẦU.....	3
CHƯƠNG 1: NHẬP MÔN KINH TẾ CÔNG CỘNG.....	5
1.1. Vai trò, chức năng của nhà nước trong nền kinh tế.....	5
1.1.1. Nhà nước và thị trường.....	5
1.1.2. Quan điểm của các trường phái kinh tế về vai trò của Nhà nước.....	8
1.1.3. Chức năng của nhà nước trong nền kinh tế.....	13
1.1.4. Vai trò của nhà nước ở Việt Nam.....	18
1.2. Những nguyên tắc và hạn chế khi Nhà nước can thiệp vào nền kinh tế.....	23
1.2.1. Những nguyên tắc khi Nhà nước can thiệp vào nền kinh tế.....	23
1.2.2. Những hạn chế khi Nhà nước can thiệp vào nền kinh tế.....	25
1.3. Đối tượng, nội dung và phương pháp nghiên cứu.....	26
1.3.1. Đối tượng nghiên cứu.....	26
1.3.2. Nội dung nghiên cứu.....	28
1.3.3. Phương pháp nghiên cứu.....	29
TÀI LIỆU THAM KHẢO.....	31
CÂU HỎI ÔN TẬP.....	31
 CHƯƠNG 2: THỊ TRƯỜNG - HIỆU QUẢ VÀ PHÚC LỢI XÃ HỘI.....	 32
2.1. Thị trường cạnh tranh và hiệu quả của nền kinh tế.....	32
2.1.1. Thị trường cạnh tranh.....	32
2.1.2. Hiệu quả của nền kinh tế.....	34
2.2. Hiệu quả Pareto.....	34
2.2.1. Khái niệm hiệu quả Pareto.....	34
2.2.2. Điều kiện đạt hiệu quả Pareto.....	36
2.2.3. Điều kiện biên về hiệu quả.....	37
2.3. Định lý cơ bản của kinh tế học phúc lợi.....	38

2.3.1 Kinh tế học phúc lợi.....	38
2.3.2 Nội dung định lý cơ bản của kinh tế học phúc lợi.....	39
2.3.3 Hạn chế của tiêu chuẩn hiệu quả Pareto.....	44
TÀI LIỆU THAM KHẢO.....	46
CÂU HỎI ÔN TẬP VÀ BÀI TẬP.....	46
PHỤ LỤC: Hiệu quả Pareto và cân bằng cạnh tranh - Phân tích bằng đồ thị.....	48

CHƯƠNG 3: THẤT BẠI CỦA THỊ TRƯỜNG VÀ GIẢI PHÁP CỦA CHÍNH PHỦ.....	55
3.1. Hàng hoá công cộng.....	55
3.1.1. Khái niệm, thuộc tính cơ bản và phân loại hàng hoá công cộng...	55
3.1.2. Cung cấp hàng hoá công cộng.....	60
3.1.3. Cung cấp công cộng hàng hóa cá nhân.....	70
3.1.4. Hàng hoá khuyến dụng và phi khuyến dụng.....	73
3.2. Ngoại ứng.....	74
3.2.1. Khái niệm và đặc điểm.....	74
3.2.2. Ngoại ứng tiêu cực.....	76
3.2.3. Ngoại ứng tích cực.....	79
3.3. Độc quyền.....	81
3.3.1. Độc quyền thường.....	82
3.3.2. Độc quyền tự nhiên.....	85
3.4. Thông tin bất cân xứng.....	88
3.4.1. Khái niệm và nguyên nhân của thông tin bất cân xứng.....	88
3.4.2. Tính phi hiệu quả của thị trường do thông tin bất cân xứng.....	90
3.4.3. Các giải pháp khắc phục tổn thất phúc lợi do thông tin bất cân xứng.....	94
TÀI LIỆU THAM KHẢO.....	97
CÂU HỎI ÔN TẬP VÀ BÀI TẬP.....	97

CHƯƠNG 4: PHÂN PHỐI LẠI THU NHẬP VÀ ĐẢM BẢO CÔNG BẰNG XÃ HỘI.....	101
4.1. Công bằng và bất bình đẳng.....	101

4.1.1. Quan niệm về công bằng và bất bình đẳng.....	101
4.1.2. Thước đo bất bình đẳng trong phân phối thu nhập.....	104
4.1.3. Nguyên nhân gây ra bất bình đẳng trong phân phối thu nhập.....	107
4.1.4. Lý do Chính phủ can thiệp nhằm đảm bảo công bằng xã hội.....	109
4.2. Quan điểm về mối quan hệ giữa công bằng và hiệu quả.....	109
4.2.1. Quan điểm cho rằng công bằng và hiệu quả có mâu thuẫn.....	110
4.2.2. Quan điểm cho rằng công bằng và hiệu quả không mâu thuẫn...111	
4.2.3. Mối quan hệ giữa công bằng và hiệu quả trên thực tế.....	112
4.3. Các lý thuyết, quan điểm về phân phối lại thu nhập.....	115
4.3.1. Thuyết vị lợi.....	118
4.3.2. Quan điểm bình quân đồng đều.....	121
4.3.3. Thuyết cực đại thấp nhất.....	122
4.3.4. Các quan điểm khác về phân phối lại thu nhập.....	124
4.4. Nghèo đói và thước đo nghèo đói.....	125
4.4.1. Quan niệm về nghèo đói.....	125
4.4.2. Thước đo nghèo đói.....	127
4.5. Chương trình phân phối lại nhằm đảm bảo công bằng xã hội...130	
4.5.1. Hệ thống an sinh xã hội.....	131
4.5.2. Hệ thống an sinh xã hội ở Việt Nam.....	137
TÀI LIỆU THAM KHẢO.....	148
CÂU HỎI ÔN TẬP VÀ BÀI TẬP.....	149

CHƯƠNG 5: CÔNG CỤ CAN THIỆP CHỦ YẾU CỦA CHÍNH PHỦ VÀO NỀN KINH TẾ.....	151
5.1. Công cụ thuế.....	151
5.1.1. Khái niệm, đặc điểm và chức năng của thuế.....	151
5.1.2. Những nguyên tắc cơ bản của một hệ thống thuế.....	154
5.1.3. Phân loại thuế.....	157
5.1.4. Phạm vi ảnh hưởng của thuế.....	159
5.1.5. Thuế và hiệu quả kinh tế.....	168
5.1.6. Hệ thống thuế tối ưu.....	173
5.2. Công cụ trợ cấp.....	177
5.2.1. Trợ cấp sản xuất.....	177

5.2.2. Trợ cấp phúc lợi xã hội.....	180
5.3. Chương trình trợ cấp phúc lợi xã hội ở Việt Nam.....	190
5.3.1. Trợ giúp xã hội cho các đối tượng yếu thế.....	190
5.3.2. Trợ giúp người nghèo.....	192
5.3.3. Trợ cấp ưu đãi người có công.....	194
TÀI LIỆU THAM KHẢO.....	195
CÂU HỎI ÔN TẬP VÀ BÀI TẬP.....	195
 CHƯƠNG 6: LỰA CHỌN CÔNG CỘNG.....	 197
6.1. Khái niệm và lợi ích của lựa chọn công cộng.....	197
6.1.1. Cơ chế tư nhân và cơ chế công cộng phân bổ nguồn lực.....	197
6.1.2. Khái niệm về lựa chọn công cộng.....	198
6.1.3. Lợi ích của lựa chọn công cộng.....	198
6.2. Lựa chọn công cộng trong cơ chế biểu quyết trực tiếp.....	200
6.2.1. Nguyên tắc nhất trí tuyệt đối.....	200
6.2.2. Nguyên tắc biểu quyết theo đa số.....	204
6.2.3. Các phiên bản khác của nguyên tắc biểu quyết theo đa số.....	212
6.2.4. Định lý bất khả thi Arrow.....	216
6.3. Lựa chọn công cộng trong cơ chế biểu quyết đại diện.....	218
6.3.1. Những hạn chế của một chính phủ đại diện.....	218
6.3.2. Hạn chế của tính chất đại diện theo vùng.....	220
6.3.3. Hạn chế của nhiệm kỳ bầu cử.....	220
6.3.4. Hành vi tìm kiếm đặc lợi.....	220
6.3.5. Những khó khăn trong quản lý hành chính.....	222
TÀI LIỆU THAM KHẢO.....	226
CÂU HỎI ÔN TẬP.....	226

NHÀ XUẤT BẢN HÀ NỘI

Số 4, Tổng Duy Tân, quận Hoàn Kiếm, Hà Nội

Điện thoại: (024)38252916. Fax: (024)39289143

GIÁO TRÌNH KINH TẾ CÔNG CỘNG

Chịu trách nhiệm xuất bản:

Tổng Giám đốc - Tổng Biên tập

LÊ TIẾN DŨNG

Biên tập: ĐẶNG THỊ TÌNH

Trình bày: DUY NỘI

Bìa: PHẠM DUY

Sửa bản in: VĂN QUÝ - MAI THANH

Đối tác liên kết xuất bản: Trường Đại học Thương Mại

In 500cuốn, khổ 16x24 cm, tại Công ty TNHH Sản xuất Thương mại Hưng Hà

Địa chỉ: Số 9 Tập thể Điện tử Sao Mai, Nghĩa Đô, Cầu Giấy, Hà Nội

Số xác nhận đăng ký xuất bản: 1131-2019/CXBIPH/08-84/HN.

Quyết định xuất bản số: 619/QĐ-HN ngày 18/6/2019.

ISBN: 978-604-55-4088-6. In xong và nộp lưu chiểu năm 2019.